

Píše Michal Topor

(E*forum, 05. 05. 2011)

Deleuze a literatura I: Možnost pustého ostrova

Nakladatelství Hermann & synové loni vydalo pod názvem **Pusté ostrovy a jiné texty** překlad souboru *L'île déserte et autres textes*, jenž v roce 2002 spojil v jeden celek Deleuzovy drobnější texty z let 1953–1974. Gilles Deleuze (1925–1995) tu rozptýleně vystupuje také jako čtenář-vykladač textů literárních, s pojmem literatury a jejich dějin pracuje ovšem po svém. V nejstarší, titulní úvaze souboru (*Příčiny a důvody pustých ostrovů*) přivádí své přemítání o potencialitách pojmu pustého ostrova k výkladu „dvou klasických románů o pustém ostrově“ (s. 12), tj. Defoeova *Robinsona Crusoa* a *Suzanne et le Pacifique* (1921) Jeana Giradoux, jako různě orientovaných příkladů toho, čím je literatura obecněji: vznikla prý tehdy, když lidé přestali „rozumět svým mýtům“. Literaturu představuje Deleuze jako „pokus o vynalézavou interpretaci mýtů, kterým se již nerozumí“ (s. 12) a oba zmíněné romány, resp. jejich vyústění, jako varianty příležitosti k novému začátku, která byla promrhána (*Robinson Crusoe* je předmětem kritiky docela ideologické: „Místo mytického znovustvoření světa z pustého ostrova tu jde o restituci každodenního měšťanského života pomocí kapitálu“, s. 12).

Pojem literatury není privilegovaným polem Deleuzova uvažování, má nicméně specifické, ba takřka klíčové postavení. Konstatuje-li Deleuze, že filozofie má „uvolnit místo novým formám myšlení“ (s. 87), právě „moderní literatura“ (ale umění vůbec), již Deleuze definuje prostě v kategoriích radikální novosti perspektivy, mu nabízí model, který navazuje ovšem na představu souhry obrazotvornosti a rozvažování, projednávanou kupř. v textu *Myšlenka geneze v Kantově estetice* (1963). „Rozum dává obrazotvornosti setkat se s mezí ve smyslovém světě; avšak naopak obrazotvornost probouzí rozum jako schopnost myslet nadsmyslový substrát nekonečnosti tohoto smyslového světa“ (s. 72), píše Deleuze, vyhlížeje **svou** metodu: myšlení jako vynalézání, tvorbu pojmů. Proto se zastavuje u Kantova pojmu génia jako „metaestetického principu“, spočívajícího ve znázornění ideje „skrze tvorbu ‚druhé‘ přírody“ (s. 77), v produkci „jiné přírody, než jaká je nám dána: tvoří přírodu, v níž jevy jsou bezprostředně událostmi ducha a události ducha přírodními jevy. Takto se zhmotňují neviditelné bytosti“ (s. 78). Proto tolik místa v úvaze o *Humovi* (1972) věnuje „nerozlučné směsi“ (s. 187) fikce-umělosti a přirozenosti. Proto hledá takové „učitele“, kteří jsou s to přinášet „cosi radikálně nového“, objevitele „umělecké nebo literární techniky a [...] způsobů myšlení, které odpovídají naší modernosti“ (s. 90) – hledá autory, kteří vynalezli texty-„imaginární fantastické stroje“ (s. 87), tvořivě obnažující (a rozehrávající) hranice jazyka-struktury, spočívající v nedostatku znaků. O

textech Raymonda Roussela a H  l  ne Cixous p  she Deleuze - citliv  y filolog.

www.ipsl.cz